

CZESŁAW GRAJEWSKI
Instytut Historii Sztuki UKSW
ORCID: 0000–0002–2692–8232

**Księga przychodów zakrystii kościoła Bożego Ciała w Krakowie
(1711–1787)**

jako źródło do badań nad dawną kulturą muzyczną Polski

**Revenue Book of the Sacristy of Corpus Christi Church in Cracow
(1711–1787)**

as a Source for Research Into the Early Musical Culture of Poland

Abstract

The present study is intended to extract pieces of information related to music from a revenue book of the sacristy of the Corpus Christi Church in Cracow. Thus far the book has not been a subject of scientific analyses. However, it is a valuable source for the study of, among others, the musical culture of the Canons Regular of the Lateran in Cracow during the period of almost one century (1711–1787). The pieces of information related to music in the book concern three issues:

- 1) the use of church bells and the fees paid to bell-ringers;
- 2) the offerings made by members of the church music ensemble for commissioned Masses;
- 3) the dates of funerals of several musicians associated with the Corpus Christi Church.

Keywords: Music, Canons Regular of the Lateran, Kraków, Cloister.

Abstrakt

Niniejsze opracowanie ma na celu wyizolowanie z księgi przychodów zakrystii kościoła Bożego Ciała w Krakowie informacji na temat muzyki. Księga nie była dotąd przedmiotem analiz naukowych. Jest ona jednak cennym źródłem do poznania m.in. kultury muzycznej kanoników regularnych laterańskich w Krakowie w okresie blisko jednego stulecia (1711–1787). Zawarte w niej informacje muzyczne dotyczą trzech zagadnień:

- 1) użycia dzwonów kościelnych oraz kwot, jakie płacono dzwonnikom;
- 2) wysokości ofiar składanych przez członków kapeli kościelnej za zamówione Msze św.;
- 3) daty pogrzebów niektórych muzyków związanych z kościołem Bożego Ciała.

Słowa kluczowe: muzyka, kanonicy regularni laterańscy, Kraków, klasztor.

O historii i znaczeniu krakowskiego klasztoru Kanoników Regularnych Laterańskich dla kultury napisano już całkiem sporo. Badacze różnorodnych dyscyplin szczegółowych wyniki swoich dociekań opublikowali w szeregu prac monograficznych i przyczynkarskich, wśród których na czoło wysuwają się opracowania historiografa zakonu, ks. Kazimierza Łataka¹. Również i autor niniejszego studium kwestiom kultury muzycznej kanoników regularnych poświęcił był już kilka prac². Niniejsze studium jest kontynuacją tej tematyki w oparciu o infor-

¹ M.in.: Iwona Pietrzkwicz. 2003. *Biblioteka kanoników regularnych w Krakowie w XV i XVI wieku*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej; Kazimierz Łatak. 1999. *Kanonicy regularni laterańscy na Kazimierzu w Krakowie do końca XVI wieku*. Łatak: Kuria Biskupia Diecezji Łódzkiej; Kazimierz Łatak. 2002. *Kongregacja krakowska kanoników regularnych laterańskich na przestrzeni dziejów*. Łatak: Kuria Biskupia Diecezji Łódzkiej; Kazimierz Łatak, Stanisław Nalbach. 2009. *Ze studiów nad kulturą umysłową kanoników regularnych krakowskiej prepozytury Bożego Ciała w XV i XVI wieku*. Kraków: Drukarnia Pijarów; Michał Łobaza. 2015. *Piśmiennictwo sakralne i pragmatyczne Kanoników Regularnych Laterańskich Kongregacji Krakowskiej w czasach staropolskich*. Warszawa (praca doktorska, biblioteka Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie); Łukasz Kątny. 2016. *Kultura muzyczna Kanoników Regularnych Laterańskich Prepozytury Bożego Ciała i wybranych klasztorów kongregacji krakowskiej w latach 1405–1795*. Warszawa (praca doktorska, biblioteka Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie). Ostatnia z wymienionych prac pretenduje do miana pierwszej, noszącej znamiona historyczno-muzykologicznej syntezy, obejmującej zagadnienia kultury muzycznej kanoników regularnych laterańskich kongregacji Bożego Ciała. W nurcie badań muzykologicznych sytuuje się ważna monografia: Jakub Kubieniec. 2006. *Uniwersalizm i swoistość w średniowiecznych antyfonarzach krakowskich*. Kraków: Musica Iagellonica. Inni autorzy (m.in. J. Gołos, B. Kołpanowicz-Krzyżanowska, J. Raczek) selektywnie traktują o zagadnieniach muzycznych, najczęściej w kontekście instrumentarium organowego kościoła Bożego Ciała.

² Czesław Grajewski. 2017. „Kanonik Jan z Lublina i jego tabulatura”. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* 108: 111–121; Czesław Grajewski. 2018. „Muzyka i muzycy w dokumentach Kanoników Regularnych Laterańskich (1781–1861)”. *Studia Pastoralne* 14 (14): 112–141; Czesław Grajewski. 2018. „Wydatki zakrystii krakowskiego kościoła Bożego Ciała (I poł. XVII w.) jako świadectwo kultury muzycznej Kanoników Regularnych Laterańskich”. *Roczniki Teologiczne* 65

macje wyizolowane z dotychczas w literaturze nieuwzględnianego źródła, jakim jest księga przychodów zakrystii kościoła Bożego Ciała w Krakowie, obejmująca okres blisko jednego stulecia (1711–1787)³.

Owa księga przychodów jest źródłem, z jednej strony może nie nazbyt obszernym (170 stron o nieproporcjonalnie wydłużonym formacie), z drugiej – obejmującym wpisami okres ponad trzech ćwierci XVIII stulecia. Stanowi księgę typowo buchalteryjną, ujawniającą przychody zakrystii kościoła Bożego Ciała od 25 lutego 1711 do końca 1787 r. Udało się ustalić okres pełnienia obowiązków zakrystianów (*sacristianus seu custos Ecclesiae*) oraz nazwiska niektórych z nich. W nawiasach podano strony w księdze przychodów, na których widnieją wpisy dokonane ich rękami⁴:

- br. Aleksander Kulczycki⁵ od 25 II 1711 do 30 IX 1711 r. (s. 1–2);
- ks. Baltazar Paluszkiwicz⁶ od 1 X 1711 do 16 XII 1712 r. (s. 2–9);
- ks. Marceli Błażej Włoszkiewicz od 1 I 1713 do 30 IX 1715 r. (s. 9–14);
- ks. Piotr Donacjan Czekalski od 1 X 1715 do lipca 1719 r. (s. 14–20);
- ks. Marceli Błażej Włoszkiewicz (ponownie) od 21 VII 1719 do 5 VII 1727 r. (s. 21–33);
- ks. Jan Kieyzer⁷ od 5 VII 1727 do 10 VIII 1727 r. (s. 33–34);

---

(13): 217–237; Czesław Grajewski. 2019. „Instrumenty i księgi muzyczne w dokumentach Kanoników Regularnych Laterańskich (1781–1861)”. *Seminare. Poszukiwania naukowe* 40 (1): 189–208; Czesław Grajewski. 2019. „Muzyka liturgiczna w krakowskim kościele Bożego Ciała w II połowie XVII wieku w świetle księgi wydatków zakrystii (1616–1668)”. *Roczniki Humanistyczne* 67 (12): 57–65; Czesław Grajewski. 2020. „Krakowski klasztor kanoników regularnych laterańskich jako mecenas kultury muzycznej (1668–1676)”. *Roczniki Humanistyczne* 68 (12): 45–57.

³ Kraków, Archiwum Klasztoru Bożego Ciała, *Regestra exceptarum (Percepta kościelna) 1711–1787*, ms. b.s (dalej: ABC RE). W archiwum klasztornym przechowywana jest ponadto księga wydatków i przychodów zakrystii, obejmująca wcześniejszy okres (1616–1676), która była już przedmiotem analizy (ABC EP). Por. Grajewski. 2019. „Muzyka liturgiczna w krakowskim kościele Bożego Ciała w II połowie XVII wieku w świetle księgi wydatków zakrystii (1616–1668)”; Grajewski. 2020. „Krakowski klasztor kanoników regularnych laterańskich jako mecenas kultury muzycznej (1668–1676)”.

⁴ Autor składa słowa podziękowania ks. prof. Kazimierzowi Łatakowi za życzliwą zachętę do podjęcia badań, wszelkie uwagi krytyczne w trakcie redakcji tekstu oraz udostępnienie własnych notatek i wypisów z dokumentów dotyczących prepozytury Bożego Ciała w Krakowie.

⁵ Złożył profesję u kanoników w 1699 r.; Pietrzkiwicz 2003. *Biblioteka kanoników regularnych w Krakowie w XV i XVI wieku*, 114.

⁶ Zmarł 25 maja 1724 r., będąc przeorem w Wolbromiu; Kazimierz Łatak. 2010. „Kultura książki w wolbromskim klasztorze kanoników regularnych laterańskich w czasach nowożytnych”. *Echa Przeszłości* 11: 78.

⁷ Ks. Jan Stefan Keyzer (Kayzer, Keyzer, Kieyzer, Kaiser, Keser) pochodził ze Śląska, miał przodków niemieckich. W zakonie od 1721 r. Pochowany w grobie zakonnym w kościele Bożego Ciała 25 sierpnia 1727 r. *Sepultus est A[dmodus] R[everendus] D[ominus] Joannes Kayser Sacristianus Ecclesiae nostrae in sepulchro Fratrum ac Patrum*. ABC LDECC, 19.

- ks. Bartłomiej Mikołaj Cynaki⁸ od 13 XII 1727 do 14 IV 1730 r. (s. 34–47);
- ks. N.N. od 14 IV 1730 do grudnia 1731 r. (s. 48–54);
- ks. Bartłomiej Mikołaj Cynaki (ponownie) od stycznia 1732 do 10 III 1732 r.⁹ (s. 54–55);
- ks. Sebastian Gaudenty Kotarski od 22 III 1732 do 31 I 1733 r. (s. 55–60);
- ks. Bartłomiej Mikołaj Cynaki (ponownie) od 7 II 1733 do 17 VI 1733 r. (s. 60–62);
- ks. N.N. od 27 VI 1733 do 8 V 1735 r. (s. 63–71);
- ks. N.N. od 8 V 1735 do 10 IX 1735 r. (s. 71–73);
- ks. Sebastian Gaudenty Kotarski (ponownie) od 10 IX 1735 do 14 X 1737 r.¹⁰ (s. 75–81);
- ks. Sebastian Ubald Bletkowski od 14 X 1737 do 30 VII 1740 r. (s. 81–86);
- ks. N.N. od 11 VII 1740 do 13 IX 1741 r. (s. 86–88);
- ks. N.N. od 14 IX 1741 do 30 III 1745 r. (s. 88–93);
- ks. N.N. od 1 IV 1745 do 29 V 1752 r. (s. 93–108);
- ks. Stanisław Remigiusz Piechnikiewicz¹¹ od 6 VIII 1752 do VIII 1753 r. (s. 108–111);
- ks. Antoni Firmian Ruczyński od 1 IX 1753 do 7 V 1759 r. (s. 111–119);
- ks. Jan Letus Perty¹² od 24 V 1759 do 3 IX 1761 r. (s. 119–123);
- ks. Ignacy Benon Mintzer od 3 IX 1761 do 1 VII 1776 r. (s. 123–138);
- ks. Ignacy Akwilin Dewódzki¹³ od 22 VII 1776 do 7 V 1779 r. (s. 139–148);
- ks. Franciszek Papinian Holleczek od 7 V 1779 do 31 XII 1787 r. (s. 148–170).

---

⁸ Wywodził się z włoskich kupców warszawskich, początkowo był związany z kanonickim środowiskiem litewskim. Pod koniec XVIII w. pełnił obowiązki kaznodziei w Kurozwękach, dwukrotnie w Kraśniku; Arvydas Pacevičius 2008. *Kanonickie marginalia i proveniencje w zbiorach bibliotecznych Litwy. W Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce*. Red. Kazimierz Łatak, Irena Makarczyk, 409. Kraków: Zakon Kanoników Regularnych Laterańskich.

⁹ Rezygnacja.

¹⁰ Wybrany prepozytem w Suchej Beskidzkiej.

¹¹ W 1742 r. złożył profesję zakonną, w 1753 r. objął konwent suski; Pietrzekiewicz. 2003. *Biblioteka kanoników regularnych w Krakowie w XV i XVI wieku*, 52.

¹² Syn włoskiego stiukatora, który pracował przy wystrój m.in. kościoła św. św. Piotra i Pawła w Wilnie. Por. Euzebiusz Łopaciński. 1939. „Pałac Słuszków”. Wilno. Kwartalnik poświęcony sprawom miasta Wilna 1 (1): 22.

¹³ Prepozyt wolbromski (1768–1773); Łatak. 2010. „Kultura książki w wolbromskim klasztorze kanoników regularnych laterańskich w czasach nowożytnych”, 78.

Wpisy w przedmiotowej księdze stanowią *continuum* czasowe, choć znajduje się w niej łącznie kilkanaście miesięcy, w których odnotowano: *vacat*. Nie należy ich jednak łączyć z nieobsadzeniem urzędu. Bywało, że zakrystian nie nosił wpisów do księgi, co było weryfikowane podczas konwentualnych kapituł kwartalnych. Akta kapitulne zaświadcniają, że był za to karany, a nawet składany z urzędu.

Pewne światło na tę kwestię rzuca wizytacja kanoniczna klasztorów kongregacji krakowskiej, odbyta w lutym i częściowo w marcu 1714 r. Zakrystian, ks. Błażej M. Włoszkiewicz, odnotował ten fakt w księdze: „Wyjechałem na Wizyte do konwentow Maley Polskich, tymczasem Reverendissimus Dominus Agustinus Solecki, Magister Novitiorum Custodia trzymał, powróciłem 10 Martii ad conventum” (ABC RE, 11)¹⁴. Zachowały się akta wizytacyjne z wieku XVIII, będące nieocenionym źródłem do poznania dziejów klasztorów kanonickich w tamtym czasie¹⁵. W innej sytuacji, w roku 1720 zakrystiana zastępował kaznodzieja: „Per Iunium et Iulium k(s.) kaznodzieia trzymał zakrystyę” (ABC RE, 23).

Zakrystian musiał troszczyć się o sprawy konieczne dla funkcjonowania kościoła¹⁶. Do dyspozycji miał środki finansowe pozyskane za posługi religijne. Ponieważ kościół Bożego Ciała był macierzą prepozytury krakowskiej, to celebrowane w nim największe święta miały oprawę nadzwyczajną. Z takich okazji przybywały do klasztoru osobistości życia publicznego; na odpusty zjeżdżali biskupi, kapituła katedralna, przedstawiciele uniwersytetu, magnaci, więc na odświętny wystrój kościoła pieniądze przekazywał również prepozyt. Kilkanaście trójkoronnych żyrandoli wymagało sporej liczby świec, budowanie ozdobnych konstrukcji, obijanie ścian kobiercami, muzyka – wszystko to wymagało środków, których nie mógł zapewnić budżet zakrystii. Była to kwestia honoru już nie tylko klasztoru krakowskiego, ale całej kongregacji.

W księdze takie przypadki są skrupulatnie odnotowane, np.: „Prażat Jegomość dał na potrzeby zakrystyey 55 fl.” (ABC RE, 2; 30 VIII 1711); „Na światło do kościoła [świece] pro solennitate s. Patris Augustini [28 VIII] wzięłem od Prałata

¹⁴ Komisarzy z prawem wizytacji kanonicznych wybierano podczas kapituł generalnych, natomiast sekretarza dobierał sobie komisarz. Ks. Jan Akwilin Solecki był w tamtym czasie mistrzem nowicjatu oraz profesorem teologii w studium klasztornym.

¹⁵ Grajewski. 2018. „Muzyka i muzycy w dokumentach Kanoników Regularnych Laterańskich (1781–1861)”, 116. Informacje o wizytacjach klasztorów małopolskich i ich wizytatorach zawierają także akta kapituł generalnych. Wizytatorzy bowiem nie tylko prowadzili księgi wizytacji, ale też przedkładali swoje relacje w trakcie kapituł generalnych. Najstarszy zachowany tego typu dokument kanoników regularnych laterańskich to księga wizytacji ks. Michała Akwilina Gorczyńskiego (zm. 1713).

¹⁶ Kazimierz Łatak, Małgorzata Pęgier. 2017. *Kronika Stefana Ranatowicza*. Łomianki: Wydawnictwo LTW, 67.

Jegomości 48 fl.” (ABC RE, 7; IX 1711); „Prałat Jegomość dał mi na swiece 20 fl.” (ABC RE, 9; 22 IV 1713); „Prałat Jegomość pro Festo S. Crucis na swiece 60 fl.” (ABC RE, 9; 1 V 1713); „Prałat Jegomość do grobu y na Święta Wielkanocne dał na swiece y łuy [łój] 50 fl.” (ABC RE, 15; IV 1716), podobnie w marcu 1717 r. na Wielkanoc 36 fl. (ABC RE, 17). W czerwcu 1716 r. „na Oktawę Bożego Ciała Prałat Jegomość dał na swiece 36 fl.” (ABC RE, 15; VI 1716), na początku maja 1717 r. „na fes(tum) Błogosławionego [Stanisława Kazimierczyka] dał Prałat Jegomość na łuy y na przydatek, to iest na dopłacenie Swiec, kawał łoiu 24 fl.” (ABC RE, 17). Jednakże, co symptomatyczne, ani razu nie widzimy śladu przekazania dotacji na muzykę. Wyjaśnić zatem należy, że kapela była na utrzymaniu klasztoru, nie kościoła. Grała zresztą nie tylko w kościele, ale także w refektarzu w czasie np. imienin prepozyta generalnego czy prymicji.

Nie wszystkie zamieszczone wpisy odznaczają się jednakowym stopniem szczegółowości informacji. Księga solidnie prowadzona była m.in. na początku, przez br. A. Kulczyckiego, o czym przekonuje wpis dotyczący pogrzebu p. Jan-carowica. Br. Aleksander dodał, że „pro aliis accidentibus dostało się świec do skarbu [miejsce przechowywania cennych przedmiotów w zakrystii] za fl 64/15 [gr], których w expensach nie kładę” (ABC RE, 1; 6 VI 1711). Ze zgoła jednak odmienną sytuacją mamy do czynienia w wielu miejscach, kiedy zakrystian wpi-sywał po stronie przychodów jedną sumę za całość ceremonii, np.: „z pogrzebu Matyasza słodownika klasztornego dostało się do zakrystyey ze wszystkim 2 fl. 20 gr” (ABC RE, 3; 26 XI 1711); „z pogrzebu dwoyga dzieci 1 fl. 20 gr” (ABC RE, 7; 21 VIII 1711). Różny stopień szczegółowości wpisów można obserwować na podstawie choćby częstotliwości księgowania ofiar zbieranych podczas Mszy św. Niektórzy wpisywali sumy regularnie, np. dwa razy w miesiącu: „workowego 4 gr, workowego 5 gr” (ABC RE, 1; 10 i 24 IV 1711)¹⁷; „workowego 10 gr, workowego 6 gr, item workowego 5 gr” (ABC RE, 1; 16, 22 i 29 V 1711), ale bywało także: „Anniwersarz sprawił Prałat Jegomość Panom Radzieckim Janowi y Katarzynie, na swiece dał 40 fl., oferty¹⁸ na tym Anniwersarzu nie było” (ABC RE, 10; 9 IX 1713) lub: „z pogrzebu Anastazyi swiecarci nihil; z pogrzebu Krzysztofa sługi Bractwa nihil” (ABC RE, 12; 10 i 12 X 1714). Wystarczy teraz porównać powyższe wpisy z przykładowymi: „workowego za niedziel kilka 10 gr” (ABC RE, 84; 12 V 1739); „workowego za niedziel trzy 15 gr” (ABC RE, 84; 25 VI 1739). Zdarzyła się także sytuacja o zgoła kuriozalnej wymowie: „Z Worku przez cały Miesiac nicz, bo umarł dziad, ktory chodzieł [zbierał kolektę]” (ABC RE, 12;

¹⁷ „Worek”, „mieszek” oznacza kolektę zbieraną w trakcie Mszy św.

¹⁸ Ofiary zbierane podczas Mszy św., kolekta.

II 1715). Jeśli złożona ofiara za posługi kościelne była stosunkowo niska, niekiedy zakrystianie tłumaczyli ten fakt w księdze, np.: „z pogrzebu ubogiej Baby 4 fl.” (ABC RE, 1; 29 IV 1711); „Z pogrzebu ubogiego Ciesle dzwonnego y kondukt 1 fl., 10 gr” (ABC RE, 2; 22 VI 1711); dzwonnego „od ubogiej Babki 13 gr” (ABC RE, 4; 2 XII 1711, oraz 6; 12 III 1712). Nierzadko należność za posługi kościelne regulowana była po upływie dłuższego czasu, czego dowodem są wpisy typu: „Z pogrzebu dawnego, od dzwonienia dawnego” (ABC RE, 163; 25 V, 24 VI i 24 VII 1785).

Warto uświadomić sobie, że przedmiotowy zabytek jest cennym źródłem wiedzy dla specjalistów z rozmaitych dziedzin, m.in. socjologii. Z jakiegoś powodu zakrystianie skrupulatnie odnotowywali np. wojskowy status osoby: „od pogrzebu solnirza [żołnierza] z regimentu Jaśnie Wielmożnego (...) Xięcia Poniantowskiego cui cognomen Przestryński 2 zł” (ABC RE, 133; 2 IX 1770); „z pogrzebu dziecięcia puszkacza [artylerzysty] Antoniego” (ABC RE, 14; 27 XI 1715); „z pogrzebu Macieia Lesniowskiego żołnierza a loco 2 zł” (ABC RE, 141; 29 VII 1777); „z pogrzebu dziecięcia pauperis milites a loco [od miejsca, tj. grobu] 1 zł 20 gr” (ABC RE, 143; 5 II 1778). Także przy okazji zawarcia związku małżeńskiego zaznaczona została służba wojskowa, np.: „od swiec przy slubie żołnierza 12 gr” (ABC RE, 141; 21 VIII 1777)¹⁹ i analogiczne wpisy pod datą 28 VIII oraz 15 X 1777 r. (s. 141–142).

Podobna precyzacja, z punktu widzenia buchalterii nieistotna, widoczna jest we wpisach zdradzających stan, status społeczny i majątkowy, wiek, narodowość, profesję, a niekiedy okoliczności śmierci, np.: „Z pogrzebu dziecięcia illegitimi thori [niesłubnego] 6 gr” (ABC RE, 19; 9 I 1719); „A funere Catarinae Czerneckey virginis 26 Annorum 29 fl.” (ABC RE, 136; 20 IV 1774); „od pogrzebu Młodziana Sowińskiego 3 fl. 6 gr” (ABC RE, 133; 28 XI 1770); „dzwonnego dziecięcia Wolskiego od baby ochrzczonego w domu 20 gr” (ABC RE, 69; 22 XI 1734); „Z pogrzebu sławetnego Pruskiego 10 fl. 20 gr” (ABC RE, 152; 16 XI 1780)²⁰; „Pogrzeb Sebasty(a) na który sie sabieł [zabił] u Panny Wozniakowskiej w piwnicy, dzwonnego 2 fl.” (ABC RE, 22; 22 III 1720); „Z Pogrzebu utopionego 10 fl. 75 gr” (ABC RE, 163; 22 VII 1785); „od miejsca zabitey 2 fl. 3 gr” (ABC RE, 37; 1 V 1728); „Z Pogrzebu Woyciecha Wątorskiego Studenta dzwonnego 3 fl.” (ABC RE, 28; 14 VII 1723); „na Pogrzebie ubogiej szlachcianki Dzwonnego 19 gr” (ABC RE,

¹⁹ Po raz pierwszy zwyczaj wręczania nowożeńcom świec odnotowano w księdze 12 lutego 1730 r. (ABC RE, 47). Najprawdopodobniej poszerzono wówczas obrzęd zawarcia związku małżeńskiego o ten zwyczaj, który jeszcze obecnie zachował się np. w Mstowie.

²⁰ Nie musi to być określenie pejoratywne. Nazwisko to przewija się kilkakrotnie na kartach księgi w kontekście pogrzebów dzieci (1711, 1713, 1717).

33; 10 III 1727); „od pogrzebu Cantego Glymbockiego kupca kazimirskiego 33 fl., 18 gr” (ABC RE, 132; 10 II 1770); „od pogrzebu Niemca Krawca 4 zł” (ABC RE, 137; 20 IX 1775); „z pogrzebu dziecięcia Karola Kona Niemca a loco et pulsu campanarum 4 zł” (ABC RE, 144; 22 VI 1778); „od pogrzebu post pie defunctum Antonium Leru(?) natione Gallus 166 fl. 17 gr” (ABC RE, 125; 12 II 1763); „od pogrzebu Adama parobka p. Zaporskiego dzwonnego 1 zł” (ABC RE, 42; 11 IV 1729); „od pogrzebu Anne Zadowskiej Nobilis Domina ignoratur unda illa sit którego Powiatu 36 zł” (ABC RE, 130; 2 IX 1767).

Wczytując się w treść księgi, można dostrzec, że problematyka muzyczna generalnie w niej nie istnieje, a z całą pewnością nie stanowi istotnego elementu. Owszem, na kartach znajdują się wpisy, wskazujące na istnienie życia muzycznego w krakowskim kościele Kanoników Regularnych w XVIII w., niemniej jest ich (wpisów) bez porównania mniej, niż miało to miejsce w księdze rachunkowej prowadzonej wiek wcześniej. Mimo to jest ona istotnym źródłem uzupełniającym panoramę wiedzy o kulturze muzycznej Krakowa w XVIII stuleciu. Ze względu na tematykę artykułu, wyeksponowane będą te wpisy, które zawierają treści dotyczące muzyki: przede wszystkim użycia dzwonów oraz informacje o dosłownie kilku osobach wymienionych z imienia bądź nazwiska. Wiele jest notatek odnoszących się do ceremonii i posług religijnych, które śladów muzycznych nie zawierają, jednak muzyka w czasie ich sprawowania niemal na pewno była obecna.

W księdze najwięcej jest wpisów poświadczających złożenie ofiar za ceremonie pogrzebowe i ślubne, wysokości *offert* oraz ofiar składanych przy okazji zamawianych Mszy św. wotywnych (przez radę miasta, cechy rzemieślnicze). Znaczącą pozycję zajmują ofiary składane za dzwonicie, z których zakrystianie opłacał dzwonników. Bardzo często (ale nie w każdym przypadku) właśnie suma za dzwonicie była osobno księgowana wśród opłat za ceremonię. Co bardziej skrupulatni zakrystianie wpisywali dokładne sumy za: miejsce na cmentarzu, użycie „aparatu” („apparencyi” – sprzęty liturgiczne, zmiana antepedium ołtarzowego itp.), „srebra” (lichtarze najczęściej ustawiane przy katafalku), świece, kondukt. Inni, mniej zwracający uwagę na szczegółowość dokumentacji, wpisywali ogólną sumę za wymienione składowe ceremonii, jednak i w takich przypadkach bardzo często oddzielnie księgowali kwotę za dzwonicie.

Nie powinno to dziwić. W powszechnej świadomości społecznej dzwonicie na pogrzebie miało wizerunkowe znaczenie dla członków rodziny zmarłego, stąd można było opłatę za pracę dzwonników wyłączyć z ogólnej sumy. Zapewne tym się kierując, w roku 1723 prepozyt nie sfinansował dzwonicia podczas pogrzebu radnego miasta Kazimierza, choć za całość uroczystości zapłacił z kasy klasztoru:

„Pogrzeb p. Stanisława Szwandera radczy kazimierskiego Reverendissimus Dominus Praelatus noster omnia condonavit praeter Pulsorum Campanarum 3 fl., 20 gr” (ABC RE, 27; 31 III 1723).

Dzwoniono nie tylko dzwonami kościelnymi – wielokrotnie wzmiankowany jest nieistniejący obecnie cmentarz św. Wawrzyńca, na którym musiała znajdować się dzwonnica. Odpowiednie wpisy to dokumentują, np.: „od mieysca y dzwonienia raz na Cmentarzu s. Wawrzencza 1 zł” (ABC RE, 94; 15 XI 1745); „od dzwonienia u s. Wawrzyńca dziadowi gratis pochowanemu 18 gr” (ABC RE, 122; 17 I 1761). Kluczowe słowo „raz” odnosi się do jednorazowego dzwonienia, ponieważ – jeśli zamawiającego stać było na to – dzwonami kościelnymi dzwoniono przez kilka dni: trzy, siedem, dziewięć, a bywało, że i kilkanaście: „Z pogrzebu Reginy Okonskiej (...) od dzwonienia za razy 9 we wszystkie dzwony 36 zł” (ABC RE, 99; 16 V 1748); „Z Pogrzebu P. Chroscińskiego (...) Od dzwonu Dziada za razy 11 [jedenaście] 22 fl., od dzwonów małych trzech za razy tyleż 7 fl. 10 gr” (ABC RE, 100; 3 III 1749).

„Dziad” w kontekście dzwonów kościoła Bożego Ciała niechybnie oznacza największy dzwon. W dokumentach klasztornych nazwa ta poświadczona jest co najmniej od roku 1641, kiedy to zakrystian zapłacił „za dwa powrozy do Dziada dzwonna 24 gr” (ABC EP, 80). Mniejszy dzwon *per analogiam* nazywany był „Baba”, co także znajduje odzwierciedlenie w dokumentach: „za pas do serca dzwonna Baby 3 zł, 23 gr” (ABC EP, 113). Interesujące, że wiek później, w roku 1745 wielki dzwon nosił już imię Piotr: „od dzwonienia w dzwon wielki, który się nazywa Piotr” (ABC RE, 94; 20 VIII 1745), jak zaświadcza wpis na temat pogrzebu żony organisty, o czym szerzej w innym miejscu. Zastanawiający jest powód, dla którego w księdze rachunkowej zakrystian w ogóle wymienia imię dzwonu. Zmiana imienia musiała chyba dokonać się niewiele wcześniej, gdyż nie utrwałała się jeszcze w świadomości zakonników i tradycyjna nazwa dzwonu – „Dziad” – pojawiać się będzie przez najbliższe kilka lat, np.: „od dzwonienia dziecięciu w Dziada raz 2 zł” (ABC RE, 95; 11 V 1746). Co więcej, jeszcze w 1747 r. (dwa lata później) zakrystian stosował nomenklaturę mieszaną: „z pogrzebu Jana Zegoborskiego od dzwonienia w Dziada za razy 8 – 16 zł, od Piotra za razy ieden – 1 zł, 10 gr, od małych trzech za razy 8 – 5 zł, 10 gr” Istotne jest to, że wpis ten dotyczy tego samego pogrzebu (ABC RE, 97; 22 VIII 1747). Można zatem sądzić, że zakrystian miał na myśli wyraźnie dwa dzwony. Hipotetycznie można jeszcze założyć, że były trzy wielkie dzwony: „Piotr”, „Dziad” i „Baba”, jednak w księdze przychodów i wydatków zakrystii z XVII w. ani razu dzwon „Piotr” nie jest wspomniany, podczas gdy o pozostałej parze zakrystianie wspominają wielokrotnie. Nie przybliży nas do prawdy założenie, że wcześniej (tj. w XVII w.) w kościele Bożego Ciała były

nie trzy, a dwa duże dzwony: „Dziad” i „Baba”, z których ten drugi w XVIII w. przemianowano na imię Księcia Apostołów. Co prawda, w przedmiotowej księdze nazwa „Baba” nigdzie nie została użyta (w przeciwieństwie do „Dziada”), jednak przeciw tej hipotezie przemawiają dwie przesłanki: Pierwsza: Dlaczego zmieniono by tylko żeńskie imię dzwonu? Druga: Skoro już zdecydowano się na zmianę imienia, to pierwszemu z Apostołów wypadało przypisać dzwon większy. Nie ma dowodu na to, że dzwon „Dziad” był większy, jednak historia cywilizacji przekonuje, że z pary zjawisk lub przedmiotów o podobnych cechach morfologicznych większe lub silniejsze kojarzone było z pierwiastkiem męskim²¹.

W XVIII w. były ponadto trzy mniejsze dzwony (o ile „Baba” do nich się nie zaliczał), gdyż wielokrotnie na kartach księgi zakrystianie o takich wspominają, różnicując wysokość opłat za dzwonienie wielkim dzwonem i małymi, np.: „Z Pogrzebu Andrzeja Grochalskiego dzwonnego w małe dzwony 1 fl. 15 gr” (ABC RE, 52; 28 VII 1731). Natomiast tradycją uświęconą świecka nazwa wielkiego dzwonu wielokrotnie dawała znać o sobie później: „od dzwonienia w Dziada za razy dwa 4 zł, w małe 3 za razy 4 – 2 zł, 20 gr”; „dzwonnego od Dziada za razy 3 – 6 zł, od małych 3 za razy siedm 4 zł, 20 gr” (ABC RE, 97; 7 IX i 12 IX 1747); „Z pogrzebu P. Jakuba Bukowskiego (...) Od dzwonów sc(ilicet) w Dziada y małe 3 za razy 8”; „Od Dzwonienia za razy trzy w Dziada y małe (...) 8 zł”; „od dzwonu Dziada za razy 2 – 4 zł, od małych 3 za razy 9 – 6 zł” (ABC RE, 98; 28 XI, 14 XII i 29 XII 1747); „Od Dziada PP. Radnym na Lektę [Msza czytana] wotywę ad tumba Beati [S. Kazimierczyka] 2 zł”; „Z pogrzebu Maryanny corki Chodanich (...) dzwonienia w Dziada raz 2 zł, w małe 3 za razy 3 – 2 zł” (ABC RE, 99; 11 I i 19 I 1748); „Z an-niwersarza P. Jakuba Bukowskiego od Dzwonów sc(ilicet) od Dziada y małych 3 za razy 2 – 5 zł, 10 gr” (ABC RE, 100; 27 XI 1748). Zamieszanie z nazewnictwem dzwonów wielkich trwa co najmniej do końca 1751 r., kiedy ten sam zakrystian określa dzwon już to nowym, już to dawnym imieniem: „Od Dzwonu Piotra na Mszę PP. Radnych 1 zł, 10 gr”; „Od dzwonu Dziada za razy 11 – 22 zł, od dzwonów małych trzech za razy tylez 7 zł, 10 gr” (ABC RE, 100; 9 I i 3 III 1749); „od Dziada na Wotywę PP. Radnych 2 zł” (ABC RE, 102; 12 I 1750); „od dzwonów Dziada y małych 3 za razy 12 – 24 zł” (ABC RE, 103; 3 VII 1750); „od Dziada na wotywę Lektę PP. Radnych 1 zł” (ABC RE, 104; 26 I 1751); „od dzwonow 3. małych za razy 2 y raz 1. od dziada 3 zł, 10 gr” (ABC RE, 106; 24 XI 1751).

Po roku 1751 imiona dzwonów nie są już przywoływane w księdze, choć do końca notowane są sumy za dzwonienie („dzwonne”, „podzwonne”), stąd nie jest

²¹ Curt Sachs. 1989. *Historia instrumentów muzycznych*. Tłum. Stanisław Ołędzki. Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne, 38.

pewne, których dzwonów późniejsze wpisy dotyczą. Można jedynie domyślać się, że w przypadku ogłoszenia śmierci prominentnej osoby dzwonnicy otrzymywali polecenie uruchomienia wszystkich dzwonów. Zapewne tak stało się m.in. przy okazji „Pogrzebu Jegomości Pana Krzysztofa Pagowskiego Towarzysza chorągwi Pancernej Jegomości Pana Kasztellana Kamienieckiego” (ABC RE, 13; 1 IV 1715), śmierci „Jaśniewielmożnego Jegomości xiędza Michała Szembeka szufragana krakowskiego” (ABC RE, 31; IV 1726), śmierci „Biskupa Jegomości krakowskiego”, tj. Konstantego Szaniawskiego (ABC RE, 58; 13 VIII 1732), „z pogrzebu krola jegomości”, tj. Augusta II (ABC RE, 61; 22 II 1733), śmierci podkomorzego krakowskiego Antoniego Felicjana Szembeka (ABC RE, 83; 11 III 1739), „post pie defunctum Cancellarium Regni Poloniae Wodzycki” (ABC RE, 126; 12 I 1764)²² czy „post pie defunctum Josephum Dunicz Primicerio civitatis Casimiriensis” (ABC RE, 137; 7 VI 1775)²³. Podobnie zapewne było z okazji Mszy św. wotywniej sprawowanej po elekcji Stanisława Augusta Poniatowskiego: „za wotive in gratiarum actionem novi electi Regis 14 zł” (ABC RE, 127; 16 IX 1764)²⁴. Nawiasem mówiąc, w księdze nie ma najmniejszych śladów rozbiorów Polski w 1772 i 1775 r. Ostatni raz wielki dzwon (bez wskazania imienia) pojawił się w 1778 r.: „Od Dzwonu Wielkiego na Mszę (...?) i swiec pary 1 zł, 5 gr” (ABC RE, 142; 12 I 1778).

W XVIII w. zarówno w Adwencie, jak i Wielkim Poście używano dzwonów: „Dzwonnego na Requiem ka(r)czmarzów 20 gr” (ABC RE, 74; 23 XII 1735); „od dzwonienia na Requiem Karczmarzów 20 gr” (ABC RE, 85; 23 XII 1739 i 21 III 1740). Użycie dzwonów przy ceremoniach funeralnych nie było jedyną po temu okazją. Dzwoniono „na wotywę”, tj. Mszę św. ponadplanową – zamówioną przez rodzinę z okazji rocznicy śmierci (tzw. anniwersarz), oraz na początku stycznia z okazji nowego roku, zamawianą przez radę miejską Kazimierza. To bardzo często widoczny wpis, ale nie jedyna okazja – rada miasta zamawiała wotywy z okazji ważniejszych obchodów liturgicznych, m.in. Bożego Ciała, św. Augustyna, św. Katarzyny Aleksandryjskiej.

Niemal przez cały okres, jaki obejmuje księga dochodów, udokumentowane są wpływy do budżetu kościoła z racji Mszy św. zamawianych za dusze zmarłych członków cechów (szewców, kuśnierzy, rzeźników, karczmarzy, piekarzy, bednarzy, powoźników) i, co istotne z punktu tematyki artykułu, muzyków. Ponadto, w czasie takiej Mszy św. zbierane były ofiary „na tacę”. W takich przypadkach

²² Michał z Granowa Wodzicki herbu Leliwa, zm. 1 I 1764 r.

²³ Józef Dunicz, burmistrz, pochowany w kościele Bożego Ciała. Suma 220 zł wpłacona za ceremonię pogrzebową jest najwyższą sumą odnotowaną w księdze.

²⁴ Elekcja 7 IX.

zakrystianie odnotowywali wysokość ofiar standardowym wpisem: „offerty skrzypków”, „offerty z Requiem skrzypków” bądź „offerty na Mszy suchedniowy skrzypków”. I właśnie określenie „skrzypków” jest charakterystyczne dla niemal całej księgi; zaledwie w pięciu przypadkach zakrystianie napisali o „muzykantach” (ABC RE, 4; 17 XII 1711, również 7; IX 1712, również 161; 6 VIII 1784, także 164; 6 VIII 1785, i 169; 6 VIII 1787). Bez wątpliwości chodzi więc o członków kapeli kościelnej, która działała w tym okresie, choć uczciwie odnotować trzeba milczenie źródła przez całe dwudziestolecie 1761–1781, w którym taki wpis ani razu się nie pojawia, mimo że w tym samym czasie udokumentowane zostały Msze św. zamawiane przez cechy.

Wotywy zamawiane przez cechy odprawiane były rokrocznie w terminie około Suchych dni, co często odzwierciedlone jest wpisem potwierdzającym praktykę sprawowania wotywu raz na kwartał, np. „offerty na Mszy Kwartalnej od skrzypków” (ABC RE, 81; 17 XII 1737); często w tym kontekście jest mowa o „Mszach requialnych”. Co prawda, „Msza kwartalna” za zmarłych skrzypków *expressis verbis* poświędzona została tylko raz: w grudniu 1737 r., niemniej trzykrotne analogiczne wpisy dotyczące karczmarzy (ABC RE, 81; 29 I 1738, także 82; 6 X 1738, oraz 83; 9 II 1739) nie pozostawiają wątpliwości, że chodzi właśnie o dni *Quatuor Temporum*. Zauważmy bowiem, że powyższych wpisów dokonał jeden zakrystian w interwale zaledwie około roku. Warto podkreślić, że przedstawiciele cechów, oprócz ofiar za zamówione Msze św., w trakcie celebracji składali dodatkowo *offerty*, zazwyczaj już mniejszą kwotę. Dotyczy to także muzyków.

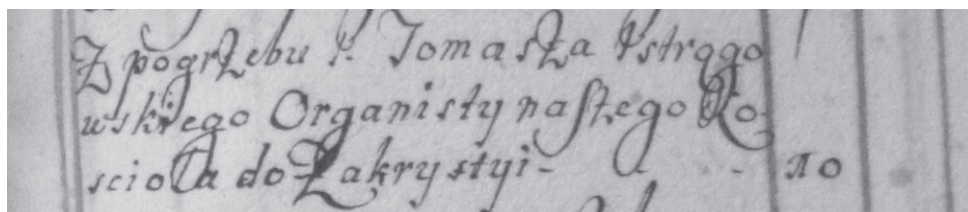
Niemal w każdym przypadku tzw. kolekta i ofiary za Msze św. zamawiane przez skrzypków wyróżniały się *in plus* spośród cechów. Porównajmy tylko zimowe Suche dni. W 1712 r. skrzypkowie ofiarowali 20 gr, podczas gdy piekarze – 5 gr, rzeźnicy – 3 gr, szewcy – 4 gr (ABC RE, 8; 16 XII 1712); w 1713 r.: skrzypkowie – 16 gr, rzeźnicy – 4 gr, piekarze i bednarze łącznie 6 gr (ABC RE, 10; 18 XII 1713); w 1720 r.: skrzypkowie – 19 gr, rzeźnicy i bednarze po 5 gr, piekarze – 4 gr (ABC RE, 23; 12 XII 1720). Kwoty stają się niższe generalnie w drugiej ćwierci wieku. Wówczas, w analogicznym okresie liturgicznym, skrzypkowie ofiarowali kwoty jednocyfrowe, np. 8 gr (dla porównania karczmarze tylko 3 gr) (ABC RE, 65; 19 XII 1733). Ten stan jednak nie trwał nazbyt długo i chyba jest świadectwem przemijającego kryzysu. Dysproporcja w wysokości ofiar może z jednej strony odzwierciedlać uprzywilejowane miejsce w społeczeństwie, i co za tym idzie, pewnej zamożności muzyków skupionych w kapeli kościelnej²⁵, ewentualnie – ale to mniej pewne – przemawiać

²⁵ Grajewski. 2020. „Krakowski klasztor kanoników regularnych laterańskich jako mecenas kultury muzycznej (1668–1676)”, 55.

za większą liczebnością artystów w stosunku do cechów rzemieślniczych. Należy wziąć pod uwagę, że według księgi, około roku 1730 za standardowe dzwonicie pobierano kwotę wyrażoną na ogół już we florenach (ew. złotych). Kilka czy nawet kilkanaście groszy było już kwotą niską, aczkolwiek jeszcze uiszczaną.

Teraz przyjrzymy się nielicznym postaciom muzyków występujących na kartach księgi i w większości związanych z kościołem Bożego Ciała na Kazimierzu:

Tomasz Pstrągowski – organista. Odpowiednia notatka przekazuje: „z pogrzebu P. Tomasza Pstrągowskiego organisty naszego kościoła do Zakrystyi 10 fl.” (ABC RE, 85; 19 I 1740, fot. 1)²⁶. Postać znana była badaczom już wcześniej, choć, ze względu na znikomą podstawę źródłową, słabo rozpoznana. 18 maja 1733 r. podpisał się on na standardowym oświadczeniu o przyjęciu do bursy jezuickiej w Krakowie przy kościele Świętych Piotra i Pawła prowadzonej przez organistę i skrzypka Stanisława Wawrzyńskiego (Wawrzenski, Wawrzynski Stanislaus). Brak jest informacji o nim w innych dokumentach dotyczących bursy (IIMC, 140)²⁷.

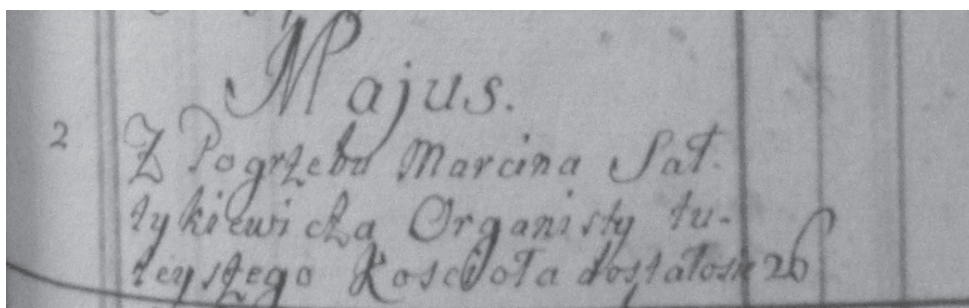
Fot. 1. Wpis dotyczący pogrzebu Tomasza Pstrągowskiego. ABC RE, 85.

Marcin Sałtykiewicz – organista. Zgodnie z wpisem w księdze, „Z Pogrzebu Marcina Sałtykiewicza Organisty tutejszego Kościoła dostało się 26 fl.” (ABC RE, 85; 2 V 1740, fot. 2)²⁸. Otwartym pozostaje pytanie, czy Marcin był następcą Tomasza i wola Boża sprawiła, że zmarł zaledwie kilka miesięcy po poprzedniku, czy też obaj organiści byli zatrudnieni równolegle, co nie byłoby niczym nadzwyczajnym w znaczących ośrodkach parafialnych.

²⁶ Warto zwrócić uwagę, że data dzienna wskazana w księdze nie oznacza daty śmierci, lecz dzień, w którym zaksięgowano ofiarę, prawdopodobnie ten sam, kiedy odprawiona została Msza św. pogrzebowa lub niewiele później. Zatem T. Pstrągowski mógł umrzeć kilka dni wcześniej. Kolekta na tym pogrzebie wyniosła 13 gr, co jest średnią wartością w tamtym czasie (ABC RE, 86).

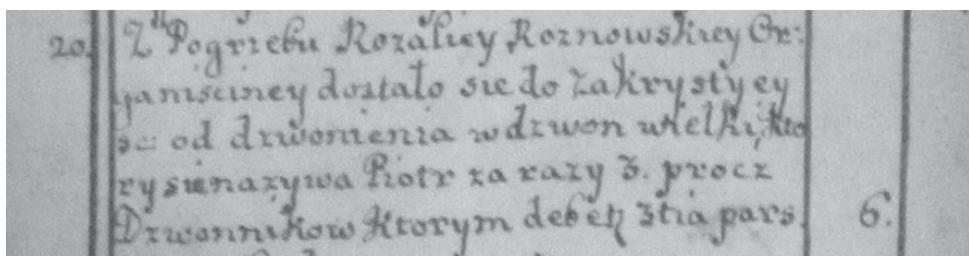
²⁷ Za zwrócenie mojej uwagi na to źródło oraz za rozproszone informacje o muzykach krakowskich dziękuję prof. Irenie Bieńkowskiej.

²⁸ Wydaje się, że to postać zupełnie nierozpoznana w literaturze.

Fot. 2. Wpis dotyczący pogrzebu Marcina Sałtykiewicza. ABC RE, 85.

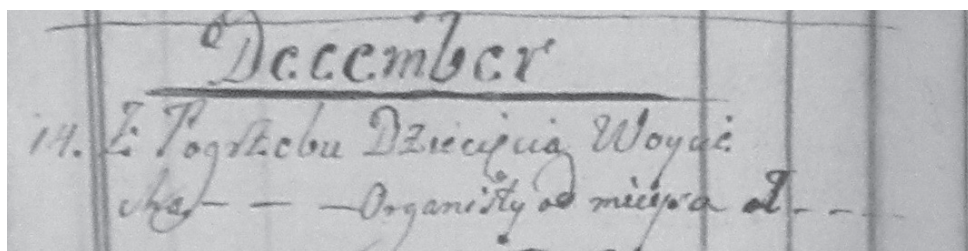
Rożnowski (brak imienia) – organista. Pośrednia informacja o nim pochodzi z wpisu o pogrzebie jego żony: „Z Pogrzebu Rożnowskiej Rozaliej Organisciney, dostało się do zakrystey sc(scilicet): od dzwonienia w dzwon wielki, który się nazywa Piotr za razy 3, procz Dzwonników, którym debet(?) 3tia pars 6 fl.” (ABC RE, 94; 20 VIII 1745, fot. 3)²⁹. Być może tego organisty dotyczy wpis w księdze o pogrzebie dziecka: „Od mieysca małemu dziecięciu organisty 1 zł, 15 gr” (ABC RE, 92, 15 IX 1744).

Fot. 3. Wpis dotyczący pogrzebu Rozalii Rożnowskiej. ABC RE, 94.

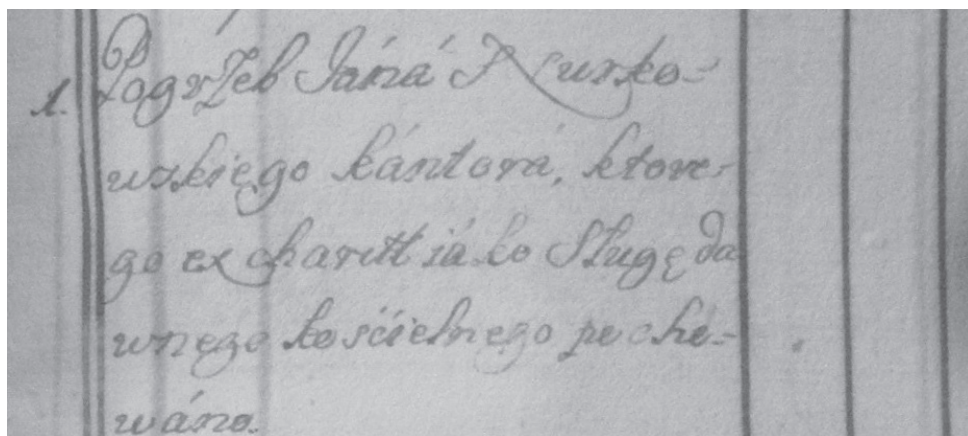
Wojciech (brak nazwiska) – organista. Wiadomo o nim tylko tyle, że zmarło mu dziecko: „z pogrzebu dziecięcia Wojciecha Organisty od mieysca 1 zł” (ABC RE, 140; 14 XII 1776, fot. 4). Taka suma może oznaczać, że Wojciech zapłacił tylko za wykopanie grobu na cmentarzu parafialnym. Całościowa kwota jest niższa od przeciętnej w tamtym czasie; prawdopodobnie zastosowano bonifikatę z tej racji, że pogrzeb dotyczył dziecka pracownika parafialnego.

²⁹ „Trzecia część” oznacza prawdopodobnie, że dochód z pogrzebu dzielono na trzy części, z których jedna przypadła dzwonnikom.

Fot. 4. Wpis dotyczący pogrzebu dziecka organisty Wojciecha. ABC RE, 140.

Jan Nurkowski – kantor. Zmarł jako osoba prawdopodobnie już nieaktywna zawodowo, a w każdym razie nie w kościele Bożego Ciała. Wpis przekazuje: „Pogrzeb Jana Nurkowskiego kantora ktorego *ex charitate* iako sługę dawnego kościelnego pochowano” (ABC RE, 31; 1 III 1726, fot. 5). Wiadomo, że około 1718 r. był on basistą (wokalem), skrzypkiem i wiolistą, odnotowanym wśród muzyków burzy jezuickiej w Krakowie przy kościele Świętych Piotra i Pawła³⁰.

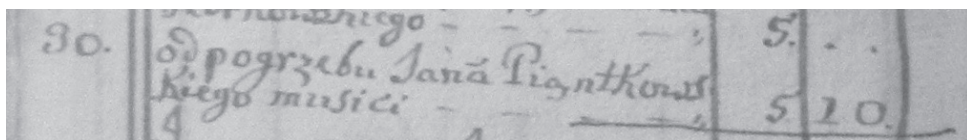
Fot. 5. Wpis dotyczący pogrzebu Jana Nurkowskiego. ABC RE, 31.

Wzmianki w księdze przychodów o kantorach działających w XVIII w. w kościele Bożego Ciała są jeszcze bardziej skąpe niż o organistach. Zaledwie jeden kantor wyróżnił się z kart księgi z imienia i nazwiska, stąd pieczołowicie odnoto-

³⁰ Iwona Tylka. 2014. „Instrumentaliści i wokaliści kapeli jezuickiej kościoła ss. Piotra i Pawła w Krakowie”. *Liturgia Sacra* 20 (2): 459; Adolf Chybiński. 1949. *Słownik muzyków dawnej Polski do roku 1800*. Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne, 90; Józef Chomiński. Red. 1964. *Słownik muzyków polskich*. T. 1: A–L. Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne, 252; Józef Chomiński. Red. 1967. *Słownik muzyków polskich*. T. 2: M–Z. Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne, 82; IIMC 102r.

wać należy, że śpiewacy zostali zaangażowani do uświetnienia rocznicy śmierci (anniwersarza) pewnego obywatela. Co nietypowe, ich oraz dzwonników wynagrodzono winem: „Z anniwersarza Imć P. Koza dano winem, ktore persolvit Reverendissimus Dominus Praelatus y Koncernens Zakrystyi oddał Szlanek 30, z ktorych dałem kantoro(wi? kantorom?) 3. Dzwonikom 3. Sacristiae reliquis, scilicet 28 fl., 24 gr” (ABC RE, 97; 12 V 1747). W innych miejscach, choć nie wprost, jest mowa o kantorach: „od swic sub sacro cantato 5 zł, 2 gr” (ABC RE, 114; 11 X 1754); „od swic sub missa cantata za nieboszczyka Krokowskiego 11 zł” (ABC RE, 137; 30 III 1775), a także: „od swic do mszy spiwany 5 zł, 10 gr” (ABC RE, 138; 18 V 1776).

Jan Piątkowski – muzyk nieznannej specjalności. Na kartach księgi odnotowany został fakt jego pogrzebu i ofiara za posługę: „od pogrzebu Jana Piątkowskiego musici 5 zł, 10 gr” (ABC RE, 134; 30 XII 1771, fot. 6). Można jedynie domniemywać, że tenże Jan Piątkowski był tym samym bądź spokrewnionym z nieznanym z imienia Piątkowskim odnotowanym w 1720 r. wśród płatnych muzyków kapeli bursy jezuickiej w Krakowie przy kościele Świętych Piotra i Pawła³¹ – tej samej, w której działał Jan Nurkowski.

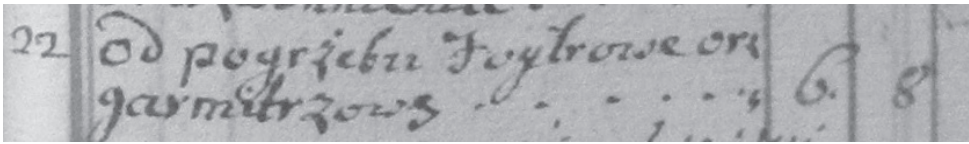

Fot. 6. Wpis dotyczący pogrzebu Jana Piątkowskiego. ABC RE, 134.

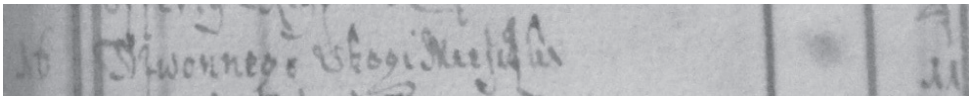
W zakończeniu tego swoistego katalogu osób związanych z muzyką przytoczyć należy dwa wpisy. Pierwszy niejasno przekazuje informację o pogrzebie osoby będącej w relacji do jakiegoś prawdopodobnie organmistrza (być może żony): „od pogrzebu Foytrowe(?) orgarmi(s)trzewey(?) 6 zł, 8 gr” (ABC RE, 125; 22 II 1763, fot. 7). W innym zaś miejscu został odnotowany fakt zapłaty 11 gr za dzwonicie ubogiemu muzykowi, o którym brak bliższych informacji (ABC RE, 23; 16 X 1720, fot. 8).

³¹ Chybiński. 1949. *Słownik muzyków dawnej Polski do roku 1800*, 99; Chomiński. Red. 1964. *Słownik muzyków polskich*. T. 1: A–Ł, 253; Chomiński. Red. 1967. *Słownik muzyków polskich*. T. 2: M–Z, 116; IIMC 102v.

Fot. 7. Wpis dotyczący pogrzebu żony nieznanego bliżej organmistrza. ABC RE, 125.

Fot. 8. Wpis o pogrzebie ubogiego muzyka. ABC RE, 23.

Powyższe wzmianki w księdze przekazały nazwiska bądź tylko imiona i dosłownie śladowe informacje o zaledwie kilkorgu osobach związanych z muzyką liturgiczną. Niemniej, księga dochodów zakrystii kościoła Bożego Ciała jest źródłem historycznym dużo mówiącym o organizacji życia zakonnego, liturgicznego i duszpasterskiego parafii prowadzonej przez kanoników regularnych laterańskich na krakowskim Kazimierzu. Niech to krótkie studium stanie się zachętą do podjęcia szczegółowych badań przedstawicieli innych dyscyplin naukowych, którzy z pewnością odnajdą dla siebie sporo interesujących informacji.

Bibliografia

1. Źródła

ABC EP – Kraków, Archiwum Klasztoru Bożego Ciała, *Expensa pecuniae thesaurii sacrarii Ecclesiae S[anciti]S[simi] Corporis Christi per me P[atrem] Joannem Gelasium Sacristianum adnotata, 1616–1676*, ms. b.s.

ABC RE – Kraków, Archiwum Klasztoru Bożego Ciała, *Regestra exceptarum (Percepta kościelna) 1711–1787*, ms. b.s.

IIMC – *Inventarium instrumentorum musicorum chori Collegi Cracoviensis Societatis Jesu ad s. Petrum in visitatione RP Provincialis Anno 1686... conscriptum*, Kraków, Biblioteka Jagiellońska, ms. 180.

LDECC – Kraków, Archiwum Klasztoru Bożego Ciała, *Liber Defunctorum Ecclesiae Corporis Christi 1712–1733*, ms. b.s.

2. Opracowania

- Chomiński Józef. Red. 1964. *Słownik muzyków polskich*. T. 1: A–Ł. Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne.
- Chomiński Józef. Red. 1967. *Słownik muzyków polskich*. T. 2: M–Z. Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne.
- Chybiński Adolf. 1949. *Słownik muzyków dawnej Polski do roku 1800*. Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne.
- Grajewski Czesław. 2017. „Kanonik Jan z Lublina i jego tabulatura”. *Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne* 108: 111–121.
- Grajewski Czesław. 2018. „Muzyka i muzycy w dokumentach Kanoników Regularnych Laterańskich (1781–1861)”. *Studia Pastoralne* 14: 112–141.
- Grajewski Czesław. 2018. „Wydatki zakrystii krakowskiego kościoła Bożego Ciała (I poł. XVII w.) jako świadectwo kultury muzycznej Kanoników Regularnych Laterańskich”. *Roczniki Teologiczne* 65 (13): 217–237.
- Grajewski Czesław. 2019. „Instrumenty i księgi muzyczne w dokumentach Kanoników Regularnych Laterańskich (1781–1861)”. *Seminare. Poszukiwania naukowe* 40 (1): 189–208.
- Grajewski Czesław. 2019. „Muzyka liturgiczna w krakowskim kościele Bożego Ciała w II połowie XVII wieku w świetle księgi wydatków zakrystii (1616–1668)”. *Roczniki Humanistyczne* 67 (12): 57–65.
- Grajewski Czesław. 2020. „Krakowski klasztor kanoników regularnych laterańskich jako mecenas kultury muzycznej (1668–1676)”. *Roczniki Humanistyczne* 68 (12): 45–57.
- Kątny Łukasz. 2016. *Kultura muzyczna Kanoników Regularnych Laterańskich Prepozytury Bożego Ciała i wybranych klasztorów kongregacji krakowskiej w latach 1405–1795*. Warszawa (praca doktorska, biblioteka Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie).
- Kubieniec Jakub. 2006. *Uniwersalizm i swoistość w średniowiecznych antyfonarzach krakowskich*. Kraków: Musica Iagellonica.
- Łatak Kazimierz. 1999. *Kanonicy regularni laterańscy na Kazimierzu w Krakowie do końca XVI wieku*. Ełk: Kuria Biskupia Diecezji Ełckiej.
- Łatak Kazimierz. 2002. *Kongregacja krakowska kanoników regularnych laterańskich na przestrzeni dziejów*. Ełk: Kuria Biskupia Diecezji Ełckiej.
- Łatak Kazimierz. 2010. „Kultura książki w wobromskim klasztorze kanoników regularnych laterańskich w czasach nowożytnych”. *Echa Przeszłości* 11: 69–90.
- Łatak Kazimierz, Nalbach Stanisław. 2009. *Ze studiów nad kulturą umysłową kanoników regularnych krakowskiej prepozytury Bożego Ciała w XV i XVI wieku*. Kraków: Drukarnia Pijarów.
- Łatak Kazimierz, Pęgier Małgorzata. 2017. *Kronika Stefana Ranatowicza*. Łomianki: Wydawnictwo LTW.

- Lobaza Michał. 2015. *Piśmiennictwo sakralne i pragmatyczne Kanoników Regularnych Laterańskich Kongregacji Krakowskiej w czasach staropolskich*. Warszawa (praca doktorska, biblioteka Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie).
- Łopaciński Euzebiusz. 1939. „Pałac Słuszków”. Wilno. *Kwartalnik poświęcony sprawom miasta Wilna* 1 (1): 13–27.
- Pacevičius Arvydas. 2008. Kanonickie marginalia i proveniencje w zbiorach bibliotecznych Litwy. *W Przemijanie i trwanie. Kanonicy Regularni Laterańscy w dawnej i współczesnej Polsce*. Red. Kazimierz Łatak, Irena Makarczyk, 403–410. Kraków: Zakon Kanoników Regularnych Laterańskich.
- Pietrzekiewicz Iwona. 2003. *Biblioteka kanoników regularnych w Krakowie w XV i XVI wieku*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej.
- Sachs Curt. 1989. *Historia instrumentów muzycznych*. Tłum. Stanisław Ołędzki. Kraków: Polskie Wydawnictwo Muzyczne.
- Tylka Iwona. 2014. „Instrumentaliści i wokaliści kapeli jezuickiej kościoła ss. Piotra i Pawła w Krakowie”. *Liturgia Sacra* 20 (2): 427–478.

Prof. dr hab. CZESŁAW GRAJEWSKI – profesor nauk humanistycznych, muzykolog, dyrektor Instytutu Historii Sztuki UKSW. Badania naukowe koncentruje wokół zagadnień źródłoznawczych dotyczących średniowiecznych muzycznych ksiąg liturgicznych, psalmodii, oficjów o św. Katarzynie Aleksandryjskiej i wybranych kwestii nowożytnej muzyki kościelnej. Jest także czynnym muzykiem kościelnym.

E-mail: graczes@yahoo.com.